

Ценка Н. ИВАНОВА*
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”
Велико Трново, Бугарска

Оригинални научни рад
Примљен: 8. 11. 2022.
Прихваћен: 22. 2. 2023.

ДР ВАТРОСЛАВ ЈАГИЋ У СРБИЈИ И У СОФИЈИ (путопис Милана Ђ. Милићевића, 1895. године)

Ватрослав Јагић, један од најугледнијих слависта друге половине 19. и прве две деценије 20. века, остварио је једино своје путовање у Србију и у Бугарску од 3. до 19. септембра 1895. године, у пратњи проф. Љубомира Стојановића и аутора цитираног путописа, српског интелектуалца академика Милана Ђ. Милићевића. У извештају од 40 стр., који је штампан и као посебно издање из Годишњице Николе Чупића, књ. 15, описани су сви детаљи путовања: места кроз која се путовало од Београда до Софије и назад, посећени споменици старе историје, манастири, цркве, сусрети са градским елитама и са српским и бугарским научним круговима, разговори по питањима образовања, науке, културе, језика и правописа. Занимљив је начин на који је аутор текста убацио мали речник о тајним говорима припадника различитих заната, као и коментаре социокултурног карактера. Анализа садржаја путописа допуњује савремени приступ историји славистике и њену интердисциплинарност.

Кључне речи: Ватрослав Јагић, путовање, Србија, Софија, сусрети, научни контакти, Милан Милићевић.

Публикација која се по жанру може уврстити у путописе враћа нас на сам крај европског 19. века¹. Обележен бурним догађајима и значајним за многе народе прекретницама у њиховој историји, државности и друштвеном просперитету, 19. век пун је изазова нарочито за младе нације са југоистока. У доба динамичних друштвених промена, високообразоване за своје време личности истрајно и несебично испуњавале су своју мисију и градиле темеље знања и поштовања према ауторитетима у науци. Овај текст из 1895. године у својој целини, независно од стилске неспојивости неких делова, посвећен је личностима које су створиле читаву епоху у филологији, а посеб-

* c.ivanova@ts.uni-vt.bg

¹ *Д-р Ватрослав Јагић у Србији и у Софији*. Написао М. Ђ. Милићевић (отштампано из годишњице /Николе Чупића/ XV), у Београду, Државна штампарија Краљевине Србије, 1895, 40 стр. (70–110).

но у славистици. У ширем контексту – оставиле су трајне трагове у култури српског и бугарског народа, у завештаном будућим генерацијама научном и културном наслеђу.

Једна од високообразованих, широког хуманистичког профила личности, која је обележила веома значајан период у славистици, несумњиво је Ватрослав Јагић. Године 2023. обележавају се 185 година од рођења и 100 година од смрти једног од најистакнутијих слависта друге половине 19. и почетка 20. века, чији се свеукупни академски допринос дефинише као *Јагићево доба*. Рођен је 6. јула 1838. године у Вараждину, у североисточној Хрватској, а земаљски пут завршио је у Бечу 5. августа 1923. године у 85. години живота.

О Ватрославу Јагићу и о његовом богатом научном опусу исписано је много страница на више језика – писали су их његови савременици и ученици, као и каснији истраживачи. Мало је познато да је 3. септембра 1895. године Јагић, у својој 57. години живота, допутовао у Београд и остао укупно седам дана, затим путовао пет дана кроз Србију, посетио неколико кључних градова и боравио три дана у Софији. То је било једино његово путовање на југоисток Европе. Аутор цитираног занимљивог извештаја је академик Милан Ђ. Милићевић (1831–1908) – књижевник, истраживач и јавна личност, један од руководилаца Српског научног друштва, основаног 1864. као наследника Друштва српске словесности (1841), од 1887. године – Српска краљевска академија. Изабран је за члана академија наука у Петрограду и Загребу, за председника Археолошког друштва, био је члан друштвених и културних организација. Путовао кроз све српске крајеве, укључујући бугарско и црногорско пограничје, по Русији и другим европским земљама. Радио је као управник школа, спроводио теренска лингвистичка и етнографска истраживања, објавио преко 100 наслова из области филологије, историје, етнографије. Занимљива је чињеница да цитирани путописни текст није укључен у Милићевићеву богату библиографију.

Јагићева посета постала је водећи догађај за научне и интелектуалне кругове српске престонице и још неколико градова, као и за духовна братства неколико манастира. Дочекан на високом државном нивоу, да се са њим сретну и разговарају изразили су жељу представници научне и културне елите, просветни радници, дипломци Бечког универзитета и бечке славистике. Кад је допутовао у Србију, угледни слависта је већ поседовао солидну биографију: редовни члан Југославенске академије знаности и умјетности (ЈАЗУ) од 1869. године, руски професор слависта у Одеси (1872–1874) и Санкт Петербургу (1880–1886), дописни члан Петербуршке Академије наука, професор славистике и управник катедре на Берлинском универзитету (1874–1880), редовни члан Српске краљевске академије од јануара 1888. године. На Универзитету у Бечу, као редовни професор славистике, наследио је Франца Миклошића и од 1886. руководио катедром преко 20 година, све до пензионисања 1908. године. В. Јагић био је иницијатор многих капиталних славистичких научних пројеката. Године 1871. започео је са приређивањем часописа „Archiv für slavische Philologie” (Архив за словенску филологију), прво славистичко издање те врсте, чији је уредник био 45 година. Кроз Сла-

вистички семинар подстицао је младе филологе да се систематски баве словенским језицима и културама, допринео афирмацији славистике као научне филолошке области са широком платформом, стварао услове за стручно усавршавање истраживача из различитих земаља. Јагић је целог живота проналазио и припремао за објављивање старе писане споменике, ширио правце и задатке класичног хуманистичког рада, енергично организовао и подстицао компаративна славистичка истраживања на европским универзитетима. Оставио је богату архиву, његова кореспонденција публикована је 50-тих година 20. века², а касније су објављена друга архивска издања³. Енциклопедијско дело *Исторія славянской филологіи* (Санкт Петербург, 1910) венац је Јагићевог рада посвећеног славистичкој науци.

Професор Ватрослав Јагић је 03. 09. 1895. године стигао у Београд. Дочекали су га његови ученици који су првих неколико дана скоро свугде пратили високог госта док је обилазио своје пријатеље. Седмог септембра, у друштву председника Министарског савета Стојана Новаковића, неких министара, академика Милићевића и још угледних људи посетио је Младеновац, управо „Стојничку цркву”. Госта је посебно занимао камени натпис о погибији српског деспота Стефана Високог, сина кнеза Лазара и кнегиње Милице⁴.

У разговорима са београдским пријатељима Ватрослав Јагић изразио је жељу да пропутује кроз Србију и да стигне, ако је могуће, у Софију. Јагић је одржавао контакте са српским и бугарским универзитетским професорима, са ауторима књижевних и научних дела, о чему сведоче књиге са посветама у његовој библиотеци. Неки од тих аутора били су Јагићеви ученици и студирали су или специјализовали словенску филологију на Универзитету у Бечу (Генчев 1991: 234, 274). Проф. Љубомир Стојановић, већ познати ауторитет из области историјског и савременог стања српског језика и Милан Милићевић предлажу да заједно остваре то путовање. Тако се израђује следећи план: 09. 09. 1895. године да се крене железницом из Београда у Крагујевац, колима преко Груже у Краљево и Жичу (ако се пружи могућност и Студеницу) – Врњце – Трстеник – Љубостињу – Крушевац – Сталаћ – Ниш – Софију. Путовање преко српско-бугарске границе, судећи по даљим коментарима, било је регулисано уз помоћ бугарске мисије у Београду, где им је службеник по имену Сармађијев издао *открит лист*, еквивалент визног документа.

За време путовања возом 9. септембра Јагића је занимала топонимија дуж трасе: коментарисао је имена насеља кроз која воз пролази, обраћао пажњу на историјске и етнографске податке, са сапутницима утврдио да је

² Korespondencija Vatroslava Jagića, knj. 1-5, Zagreb, 1952.

³ Између Ватрослава Јагића и професора Софијског универзитета Љубомира Милетића постојала је активна преписка, из које су доступна 84 писма Љ. Милетића Ватрославу Јагићу. Архива са писмима В. Јагића Љ. Милетићу уништена је током бомбардовања Софије од стране англо-америчке авијације 1944. године (уп. Божинова 1996).

⁴ Споменик од белог мермера са записом о смрти деспота Стефана Лазаревића налази се у порти цркве Светог Пророка Илије у селу Марковац (у Црквинама) поред Младеновца и сматра се да је један од најзначајнијих споменика балканског културног наслеђа. Црква је саграђена 1884. године на месту старије цркве из доба деспота Стефана, а споменик (кенотаф) показује место где је 1427. године он умро.

име *Кијево* везано за постојање воде и слично. Гост се дивео природним лепотама равница и планинских врхова у даљини, а његови пратиоци трудили су се да му дочарају што пластичнију и што информативнију слику оближњих места везаних за стару српску историју. Тако је станица Свилајнац била повод да се чује прича о манастиру *Манасија*, о некадашњем његовом угледу својеврсне средњовековне академије наука.

Крагујевац је био прва станица на путу, а уважену групу сачекао је директор средње школе са неким професорима. Програм боравка описан је до у детаље: после смештаја у гостионици *Таково* следио је поподневни обилазак града. Домаћини су гостима показали стару зграду гимназије, стару цркву – чији су темељи саграђени од разграђене у близини археолошке старине, конаке кнеза Милоша и кнеза Милана Обреновића II, нову зграду гимназије, новосаграђену зграду више женске школе – задужбину Милана Гушића, који је тим чином овековечио своје име, каже аутор путописа. Занимљив је његов коментар и о ресторану, јер су за време вечере гости слушали неке „културе мученице”, певачице из једне европске земље и читамо коментаре интеркултурног карактера.

Пасторалном сликом М. Милићевић описује пут фијакером 10. септембра преко области Груже од Крагујевца у Краљево, сусрете са радницима у пекмезарама тог краја и природни производ *пекмез* од шљива. Аутор путописа, сам упућен у теренска топонимска истраживања, често у својем тексту описује разговоре поводом назива насеља и места кроз која се пролази. Тако се пореде и називи река: Ибар – Ебро – Iberius. Пролазећи мост на Морави и поље које следи, путници су стигли у Краљево касно поподне и одлучили да прво посете манастир Жичу. Задивљујући остаци старог живописа постали су тема разговора о старинским школама црквене уметности и о улози манастира за опстанак народа.

Напустивши Краљево 11. септембра, путници су стигли у бању Врњци. После разгледања бање и ручка отпутовали су фијакером у манастир *Љубостињу*, задужбину кнегиње Милице, где је српска владарка сахрањена новембра 1405. године. Разгледање манастира праћено је успоменом о тајанственом догађају и о несрећној погибији групе хајдука који су, кријући се од турске потере, остали узидани у једном од тајних ходника манастира.

После ноћења у Љубостињи група је 12. септембра пристигла у Крушевац, обишла цркву кнеза Лазара (Лазарицу) и рушевине из доба његова владања. Аутор текста прати пут између западне и источне Мораве, описује пејзаж и старине у околини Сталаћа где су сачекали воз за Ниш. У Нишу госте су дочекали директор гимназије Михајло Марковић и наставници са ученицима који су дошли да виде светило словенске науке. М. Милићевић у подтексту и у пола речи наводи да изгледа В. Јагић није прихватио сав програм дочека који су му домаћини припремили, а касније је изразио жаљење због свог понашања.

Током дана 13. септембра проф. Љ. Стојановић и високи гост прошетали су кроз Ниш, разгледали су знаменитости града и околине: Ћеле кулу са лобањама устаника побијених током устанка с почетка 19. века, тврђаву, нову

велику цркву – коју је затим Јагић упоредио са лепотом цркве Светог Краља у Софији. Истог дана возом отпутовали су кроз Сићевачку клисуру у Пирот, видели Момчилов град, друге старине и како се ткају чувени ћилими.

Овде постоји једно одступање од детаљних путних белешки, које је везано пре свега за Милићевићево теренско прикупљање језичке грађе о тајном језику задара и занатлија. М. Милићевић подвлачи да се њихов разговор усмерио на ту тему поводом недавно издате Јагићеве расправе о немуждним језицима код словенских народа. У путописном тексту, од стране 88. до 95, следи прилог са речником тајних говора и са обрасцима кратких дијалога мутафџија, грнчара, ужара и трговаца тих крајева, „кад хоће да други не знају шта они говоре” (стр. 88). Занимљиви су, из данашњег угла, подаци о информаторима тог речника: Стојан Павловић – ујар из Краљева, Мило Павловић и Ђорђе Јовановић – грнчари из Краљева, Јован Златановић – ујар из Крагујевца, Станковић и Илић – трговци из Лесковца. Судићи по свему, аутор путописа је намерно уметнуо тај „словник” и он се не уклапа у тему излагања. Али, из данашњег угла, грађа би могла послужити у сврху дијахроничких социолингвистичких истраживања.

Тројица научника су 14. септембра наставила возом на путу Ниш – Цариград – Софија, поново су прошли Сићевачку клисуру, Белу Паланку и Пирот. Са данашњег становишта, занимљив је опис како изгледа гранична међа: видљив је само један излупан међаш, који „у народу називају белегом”, а ни са једне ни са друге стране нема ограда, преграде или слично (стр. 96). Овај камен се налази после Пиротског поља и пре Цариграда (данас Димитровград), који се описује као место где се одмах види да су у другој „земљи” (1895. године град је био у саставу бугарске државе, све до одлука Нејског мировног споразума 1919. године).

Осмех код читалаца ће измамити духовито представљање начина на који се обавља пасошка контрола, што је Јагића у некој мери зачудило, као особу која је своје навике јавног понашања и комуникације формирала у другој средини. На станици цариници су преузимали пасоше и сви путници су се морали искрцати на преглед докумената и пртљага. Сама процедура „непрегледања” због *отвореног листа* којим су путовала троје путника трајала је дуже од прегледа докумената и пртљага осталих путника. На исти начин описана је процедура уписивања података о путницима од стране три гранична службеника и помоћника, а затим следи коментар о осећају да се све ово дешава на руској граници.

Воз наставља својим путем и после описа природе око Сливнице улази у чувено Софијско поље, такође осликано заносним тоналитетом којим зрачи цео текст. На станици у Софији госте су дочекали бугарски писци, учитељи, научници – међу њима и Јагићеви ученици из Беча. Још на „великом” мосту (*Лављи мост* недалеко од железничке станице) М. Милићевић примећује велике промене у бугарској престоници која се видно преобразила и нека места чак није могао да препозна. Аутор је долазио 1879. и 1880. године, тј. непосредно после ослобођења од османске власти 1878. године и пре рата од 1885. између два суседна народа. Склон описивању детаља он наводи да је хотел *Булгарија/ Българија* беспрекорно чист, а „рачуни су исписани на немачком”.

Након одмора и протоколарне посете српском конзулату, уважени гости отишли су на састанак са министром просвете Константином Величковим. Величков је писац и уметник, први директор народног образовања у Софији (1884–1886), министар у уједињеној бугарској кнежевини (1894–1897). Уз општије теме на почетку, сви присутни на овом састанку – гости и бугарски професори и књижевници, чија се имена не помињу, покренули су дискусију о тада важном правописном питању, које се сматрало кључним у сложеним државним структурама младих земаља. К. Величков је формирао комисију са задатком да се понуди јединствени правопис: „сви су се у неком облику жалили на правопис” (стр. 99). Ово је питање директно повезано са стабилношћу језичке норме која треба да превазиђе дијалекатску разноврсност порастом броја писмених генерација. У дугом разговору саговорници су делили своја искуства: како саставити правопис који одражава народни језик, како компетентни познаваоци језика да имају главну реч. Јагић је подсетио да Караџићева реформа и после 50 година још има својих опонената.

Уз резерву да не улази у специфичности и конкретне задатке јединственог бугарског правописа, али имајући у виду искуства и резултате које је постигла реформа Вука Караџића, гост је исказао мишљење како би Бугари могли преузети тај модел. Према његовим речима, сличан потез за бугарски правопис, близак народном језику, могао би да се наметне уз помоћ ауторитивног писца који пише тим правописом. Саговорници са бугарске стране одговорили су да ова идеја наилази на озбиљно противљење, јер власти и већински део интелектуалаца не прихватају драстично напуштање традиције која се везује за црквенословенски језик. Милан Милићевић у свом коментару износи мишљење како би се Јагићев разговор на ову тему, као и састанак у целини, могли упоредити са класичним предавањем. Након овог сусрета, описује се кратка шетња градом: централни део, зграда Велике школе, црква Свете Софије по којој је град добио своје име и у чијим се порушеним темељима налазе трагови старих времена. Аутор је поново нашао заузето етнографски угао свог приказа, описујући како крај црквених зидова седе жене и девојке у народним ношњама, а уз њих и једна Туркиња, која се молила исто као хришћанка.

Вече се завршава посетом проф. Ивану Шишманову, аустријском и немачком дипломцу, где су позвани истакнути интелектуалци. Ту је и писац Иван Вазов, који ће 24. септембра прославити 25 година свог списатељског стваралаштва. Пошто је домаћица, супруга проф. Шишманова, Русиња и кћи познатог и недавно преминулог професора Михаила Драгоманова, у знак поштовања преовлађујући језик вечери је руски. Али говорило се и немачки, француски, бугарски и српски. У том пријатном друштву присутне су 5–6 даме интелектуалке, „која лепша од које”. Међу њима се истицала супруга покојног министра Белчева (Мара Белчева је завршила женски институт у Бечу и течно говори немачки). Проф. Љ. Стојановић, импресиониран женском лепотом и богатством тема за разговоре, на путу у хотел коментарисао је квалитете бугарских интелектуалки.

Следећег дана, 15. септембра, програм почиње посетом цркви *Светог Краља* (црква *Свете Недеље*), где се чувају мошти Стефана Уроша Милу-

тина из династије Немањића. Детаљније је аутор написао о моштима Светог краља и о чињеници да га верници Софијског краја веома поштују, што је још један доказ о дубоким везама двају народа. Следе прикази цркве *Свете Петке* и лепе зграде џамије поред градске бање у центру Софије, затим цркве *Василица*, која је недавно преуређена у гробницу кнеза Батемберга⁵ и сведочанство је народне захвалности. Описујући шетњу софијским улицама, Милићевић истиче лепоту и колоритну шароликост шопске мушке и женске ношње, као и женске ношње из Трнског и Знепољског краја *литак*, са тамном бојом сукна и контрастним бојама на појасу. У путопис као културноантрополошки реликт тога времена улази и гостионица *Црвени рак* са закључком да ћевапчићи и пиво спајају Београд и Софију.

Поподне, опет са проф. Шишмановим, резервисано је за посету Бојанској цркви у близини Софије. Импресионирани разгледаним фрескама које потичу из 14. века и које приказују ренесансни стил у осликавању хришћанских сцена, гости су их поредили са српским црквама из истог периода и проналазили сличности у надгробним крстовима са онима у околини Крагујевца и Чачка. Поред Села Бојана, пише Милићевић, због планинске воде, има чак 38 воденица и види се окомит усек кров кроз који се Софија снабдева водом. Домаћини су 15. септембра у ресторану *Булгарија* организовали својеврсну званичну опрощтајну вечеру. На тој свечаности било је око 40 бугарских интелектуалаца, „људи науке и књиге” из свих политичких партија. На челу стола седео је министар К. Величков, са једне његове стране седео је Ватрослав Јагић, са друге – Милан Милићевић. У здравицама су посебно говорили о блискости бугарског и српског језика, о томе како је угледног госта пријатно изненадио изглед Софије.

Министар Величков је у свом говору, који је јасно артикулисао и гостима био потпуно разумљив, навео заслуге сваког од њих за науку, културни напредак, јавни живот, суседске односе итд. У својим здравицама проф. Иван Шишманов и проф. Ватрослав Јагић међусобно истичу најважније заслуге сваког од њих за науку и напредак уопште. В. Јагић је говорио о својим познанствима са бугарским научницима и писцима, о пријатном изненађењу како изгледа Софија.

Иван Вазов је истакао да Бугари марљиво прате како се српска књижевност развија јер се књиге могу читати и у оригиналу, да је сам учио да чита на српском из Милићевићевих књига. Милићевић је у свом говору подвукао допринос Вука Караџића за научно представљање бугарског језика у Европи, штампање бугарских књига у српској кнежевини, допринос конкретних писаца за међусобно упознавање, напоменуо о потреби лакшег успостављања контаката и брже узајамне набавке књига. У истом духу била је и здравица

⁵ После историјског чина уједињења две бугарске територије, северне са јужном или Кнежевине Бугарске са Источном Румелијом (*Съединението на България* 1885), кнез Александар Батенберг (1857–1893) био је приморан да абдицира услед 7 година на бугарском престолу, од 1879. до 1886. Преминуо је у Грацу, у Аустроугарској и његова последња жеља била је да буде сахрањен у Бугарској. Његово тело је положено у гробницу – маузолеј у Софији, у поменутој некадашњој цркви.

проф. Бења Цонева, такође ученика проф. Ватрослава Јагића. Милићевић је у свом путопису прокоментарисао да су Бугари информисанији о српским књижевним и културним процесима и боље познају српску књижевност него Срби бугарску. Проф. Љ. Стојановић, импресиониран беседама које је имао прилике да чује, одржао је кратак говор у коме је истакао да је најважнији будући задатак и жеља како интелектуалаца, тако и народа да се Хрвати, Срби, Бугари разумеју и имају заједничке циљеве напретка. Ове његове речи изазвале су опште одобравање.

16. септембра, последњег дана боравка у Софији, гости су посетили Музеј, смештен у некадашњој цамији са девет оловних сводова (касније – Археолошки музеј) и Народну библиотеку, опростили се од министра К. Величкова и других познаника и отишли на ручак у кућу грађевинског инжењера Ивана Несторова. У њиховој пратњи били су проф. Ив. Шишманов и г. Георгијев, философ. Домаћин је био јако срећан због оствареног сна да ове значајне личности види у својој кући, јер их је познавао из написаних књига, а знао за њих и из студија у иностранству. Супруга инжењера Несторова, која је била опчињена немачком филозофијом и Ничеом, тражила је од свих по неколико речи за успомену у спомен-албуму. Милићевић цитира написане речи захвалности и похвале за Софију, за домаћине и за дивне утиске.

У 17 часова истог дана велика група, чак породице са децом, испратила је госте на железничкој станици у Софији. У Београд су путници, испуњени лепим сећањима са путовања, стигли ујутру 17. септембра.

По повратку у Београд 18. септембра приређена је велика свечана вечера за 70 интелектуалаца, академика и професора у гостионици *Империл* у част великог славистичког научника Ватрослава Јагића. Јагић је 19. септембра отпутовао у Беч и то му је била једина посета Србији и Бугарској.

Своју „путописну књигу” Милан Милићевић је завршио 29. септембра 1895. под снажним утисцима на протекле дане путовања у друштву професора Јагића. Ови сусрети и догађаји остали су забележени у периодичним публикацијама обе земље.

ИЗВОР

Д-р Ватрослав Јагић у Србији и у Софији. Написао М. Ђ. Милићевић (отштампано из годишњице /Николе Чупића/XV). У Београду, Државна штампарија Краљевине Србије.

ЛИТЕРАТУРА

Божинова 1996: Р. Божинова, *Любомир Милетич до Ватрослав Јагич* (Писма 1896-1914), Софија: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов”.

Генчев 1991: Н. Генчев, *Българска възрожденска интелигенция*, Софија: УИ „Св. Климент Охридски”.

- Лаптева 2015: Л.П. Лаптева, И.В. Ягич (1838 – 1923) в оценках русских современников последней четверти 19 – начала 20. века, Москва: *Славяноведение* 2, 66–81.
- Иванова 2003: Ц. Иванова, *Щрихи към балканския Вавилон. Българско-сръбски книжовноезикови отношения 18 – 19. век*, Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“.
- Иванова 2019: Ц. Иванова, Славистиката и българската интелигенция в края на XIX и началото на XX век: Ватрослав Ягич и/в България, Шумен: *Отговорността пред езика*, кн. 5, УИ „Еп. К. Преславски“, 196–204.
- Јагић 1930: В. Јагић, *Спомени мојега живота. Написао В. Јагић. Део 1838–1880*. Београд: Издање Задужбине д-ра Николе Крстића.
- Кореспонденција 1952: *Korespondencija Vatroslava Jagića*, књ. 1–5, Zagreb.
- Милинчевић 2006: В. Милинчевић, *Велика школа и велики професори*. Огледа и документа из српске књижевности, Велике школе, БУ и српске културне историје, Београд: Чигоја.
- Мурдаров 1984: Вл. Мурдаров, Ватрослав Ягич и Любомир Милетич, Софија: *Български език*, 1.
- Мурдаров 1999: Вл. Мурдаров, *Виенската славистика и българското езиковознание 1822–1849–1918*, Пловдив: Пигмалион.

Cenka N. Ivanova

DR. VATROSLAV JAGIĆ IN SERBIA AND SOFIA
(travel book of Milan Đ. Milićević, 1895)

(Summary)

Vatroslav Jagić, one of the most respected Slavists of the second half of the 19th and the first two decades of the 20th century, made his only trip to Serbia and Bulgaria from September 3 to 19, 1895, accompanied by prof. Ljubomir Stojanović and the author of the cited travelogue, Serbian intellectual and academician Milan Đ. Milićević. In the report of 40 pages, which was also printed as a special edition of the Nikola Čupić Yearbook Volume 15, all the details of the trip are described: places through which the journey was made from Belgrade to Sofia and back, visited monuments of old history, monasteries, churches, meetings with city elites and with Serbian and Bulgarian scientific circles, discussions on issues of education, science, culture, language and spelling. It is interesting how the author of the text inserted a small dictionary about the secret speeches of members of various trades, as well as comments of a socio-cultural nature. The analysis of the content of travelogues complements the modern approach to the history of Slavic studies and its interdisciplinary nature.

Keywords: Vatroslav Jagić, travel, Serbia, Sofia, meetings, scientific contacts, Milan Milićević.